

MEDEDEELINGEN

VAN WEGE HET

NEDERLANDSCHE ZENDELINGGENOOTSCHAP;

**bijdragen tot de kennis der zending en der taal-,
land- en volkenkunde van Nederlandsch Indië,**

UITGEGEVEN DOOR

BESTUURDERS VAN VOORNOEMD GENOOTSCHAP.

VIJFTIENDE JAARGANG.

TE ROTTERDAM, BIJ

M. WYT & ZONEN,

Drukkers van het Nederlandsche Zendelinggenootschap.

1871.

GEMEENTEN EN SCHOLEN OP TIMOR, (1870).

Kerkelijk bezoek te Babauw en omstreken.

Deze vrij aanzienlijke inlandsche gemeente staat onder leiding van den Gossnerschen zendeling PAPE, die zijne woonplaats te Babauw heeft. Gedurende de laatste twaalf of dertien maanden kon deze zendeling-broeder zijn dienstwerk slechts voor een gedeelte volbrengen. Eene keelziekte verplichtte hem zich te onthouden, in 't algemeen zooveel mogelijk van spreken, en in 't bijzonder geheel van het voorgaan bij de openbare godsdienst-oefeningen. Vruchteloos zocht hij, gedurende een verblijf van drie maanden, te Koepang geneeskundige hulp tegen deze kwaal, en thans is hij tot dat zelfde doel naar Batavia vertrokken. Eene smartelijke beproeving voor dezen broeder, wiens lust des harten tot de Evangeliedienst is. Daarom wees hij onlangs af eene hem aangeboden betrekking van anderen aard, voordeeliger dan zijne tegenwoordige en met zekere vooruitzichten op ondersteuning van zijne vrouw en kinderen na zijn overlijden. Hij vond echter voor zichzelf nog geene vrijmoedigheid om tot eenen anderen werkkring over te gaan, schoon hem daarbij betere vooruitzichten zouden ten deel vallen. Daar het geneeskundig oordeel te Koepang ten aanzien van PAPE's herstelling zeer ongunstig luidt, waren velen met mij van meening, dat de aanueming

der aangeboden betrekking voor onzen broeder, in meer dan één opzigt, wenschelijk kon geacht worden. Dewijl dit echter eene zaak is tusschen God en het gemoed, kon het te gewaagd zijn voor anderen dien aangaande een beslissend oordeel uit te spreken. En mogt het later ook blijken, dat PAPP hierin niet gehandeld heeft in het belang zijner vrouw en kinderen, dan nog verdient het beginsel geëerbiedigd te worden, waarop zijn besluit berust.

In de maand Mei j.l. deed ik eene kerkelijke bezoekreis naar Babauw, Oisauw en Olio. De beide laatstgenoemde plaatsen liggen op korten afstand van eerstgenoemde. Op elk dezer drie plaatsen hield ik achtereenvolgens godsdienstoefening, die vooral thans talrijk was bezocht, bediende den heiligen doop aan een aantal kinderen, en te Babauw ook aan twee volwassenen uit de heidenen. Onder dezen bevond zich eene chineesche vrouw, die reeds geruimen tijd onderwijs had genoten van Br. PAPP, en nu openlijk tot de christelijke gemeente wenschte toe te treden. Wanneer Chinezen tot het christendom overgaan op plaatsen als hier, waar die voorbeelden nog zeldzaam zijn, dan mag men in den regel wel aannemen, dat de redenen tot dien overgang welgemeend zijn. Ik vernam aangaande deze vrouw, die zich te Babauw met den kleinhandel bezig houdt en niet onbemiddeld is, een goed getuigenis. In een onderhoud met haar bleek mij, dat aan hare kennis van de levensgeschiedenis des Heeren nog veel ontbrak, maar tevens, dat de hoofdzaak, tot het ontvangen van den christelijken doop vereischt, niet bij haar werd gemist: namelijk gevoel van zonde en schuld, behoefte aan verlossing en ingenomenheid met den verlosser, die ter redding van zondaren zichzelf heeft opgeofferd aan het kruis.

Aangaande den toestand der gemeente te Babauw en omstreken komt de getuigenis van den zendeling PAPP in hoofdzaak op het volgende neder. Volgens hem valt het niet te ontkennen, dat een deel der leden, bij de bewustheid der verlossende genade in JEZUS CHRISTUS, inderdaad de belangen hunner ziel zoekt te behartigen, en dat ook betoont in een streven naar een' opregten christelijken handel en wandel.

Anderen beseffen wel de hooge waarde van geloof en bekeering, en wenschen ook wel de hope des Christens deelachtig te zijn, doch zijn dikwijls zwak in den strijd tegen verzoeking en hartstogten en geven alzoo niet zelden blijken, dat de zonde eene nog onoverwonnen magt in het harte heeft.

Ook zijn er die een ergerlijk leven leiden, zelden of nooit ter kerk komen, en daar ze het hart verwijderen van hetgeen hun kracht tot verbetering kon geven, blijven ze voortwandelen in de werken der duisternis, die aan den natuurlijken mensch eigen zijn. Doch het ontbreekt ook niet aan voorbeelden, dat zulke onverschilligen, na ernstige vermaning en teregtwijzing, blijken van beterschap beginnen te geven.

De gemeente te Babauw heeft een steenen kerkgebouw, op eigen kosten gesticht en van voldoende grootte. Op de andere plaatsen werden de godsdienstoefeningen in de schoolgebouwen gehouden. Deze gemeente bezat op ultimo December 1870, van overgespaarde liefdegaven eene som van f 2849,30. Uit de renten verleent zij aan haren leeraar, den zendeling PAPP, eene toelage van f 240 's jaars. Daaraan wordt uit het zendingfondsje te Koe-pang toegevoegd eene jaarlijksche bijdrage van tegenwoordig f 360. Van het Gouvernement geniet PAPP slechts f 600 's jaars.

Inspectie van het inlandsch onderwijs in de residentie Timor.

Zeven jaren na de eerste aanstelling van een' inspecteur van het inlandsch onderwijs in Nederlandsch indië, kwam dan eindelijk ook de residentie Timor aan de beurt voor eene inspectie. Tot dat doel vertoefde de Inspecteur, Mr. VAN DER CHIJS, van den 6^{den} April tot den 25sten Junij in deze Residentie. Achtereenvolgens werden geïnspecteerd de 18 Gouvernements- benevens de 14 negerijscholen op het eiland Rotti, ééne Gouvernmentsschool op het eiland Savoe, ééne particuliere school te Larantoeika op het eiland Flores (onder de leiding der Rooms-katholieke geestelijken) en op Timor 8 Gouvernements- en 3 negerijscholen, te zamen 45 inlandsche scholen. Als men in aanmerking neemt, dat gedurende de twaalf of dertien jaren, dat de scholen in deze residentie in handen der Regering berusten, hoegenaamd niets werd gedaan voor de vorming en opleiding van onderwijzers, en dat er geen andere weg bestaat om de vacante onderwijzersplaatsen te bezetten, dan alleen door gewezen scholieren, die zelve onvoldoend onderwijs genoten, doch in hunne mate hebben uitgemunt, volgens den regel, dat in het land der blinden één-oog koning is, als men dat in aanmerking neemt, dan zal men hier van het schoolonderwijs geene uitkomsten kunnen verwachten, waarop bijzonder te roemen valt. Ook zonder eene inspectie zal elk dit van te voren reeds gemakkelijk kunnen vermoeden. Evenwel bij al het gebrek, dat aan den tegenwoordigen toestand kleeft, is het toch ook ontegenzeggelijk waar, dat het onderwijs niet nutteloos is gebleven, en dat het de bevolking in ontwikkeling en beschaving eene schrede verder heeft ge-

bracht dan daar in hunne omgeving, waar het onderwijs geheel gemist wordt. Verbetering van den toestand is nogtans eene dringende behoefte, en daartoe behoort in de eerste plaats te worden gezorgd voor de opleiding van onderwijzers. Zoo als bekend is werd, na herhaalde goedkeuring en verwerping van meer dan één plan voor eene kweekschool te Koepang, eindelijk er een door het opperbestuur vastgesteld op zeer kostbaren voet. Doch het is ook hier wederom gebleken, dat tusschen vaststellen en daarstellen nog eene wijde kloof kan bestaan. De tegenwoordige directeur van onderwijs, eeredienst en nijverheid meent aan ééne normaalschool te Batavia de voorkeur te moeten geven boven de oprigting van afzonderlijke kweekscholen op de buitenposten. De Gouverneur-generaal heeft ten dezen geene beslissing willen nemen, maar de beide voorstellen onderworpen aan het oordeel en de beslissing der hooge Regering in Nederland. De Inspecteur is voor de vestiging van afzonderlijke kweekscholen.

Inmiddels stelt de Inspecteur thans voor om al vast een' ambtenaar te benoemen voor de studie van de Rottinesche taal, die later, bij mogelijke daarstelling van eene kweekschool, aan die inrigting als onderwijzer kon werkzaam zijn. De heer VAN DER CHIJS acht het volstrekt noodzakelijk, dat het volksonderwijs worde gegeven in de volkstaal en niet in eene vreemde. Onbetwistbaar heeft hij daarin volkomen gelijk, even als ik ook ten volle instem met de woorden van den heer NEURDENBURG (Geloof en vrijheid" 5^e Jaarg. 1^e Afl., blz. 35): „Wil de zendeling invloed oefenen op de bevolkingen, dan moet hij zich hare taal volkomen eigen trachten te maken, en zoo ingaan tot de volle diepte van het volksleven. Kan hij dat niet, dan stake hij zijnen arbeid.”

Ten aanzien van het schoolonderwijs in de volkstaal meende ik echter hier een plaatselijk bezwaar te vinden in de vele eilanden dezer residentie, die ieder hunne afzonderlijke en onderling geheel verschillende talen hebben. Hier bestaat bepaald behoefte aan eene taal, waardoor de verschillende eilanders elkander kunnen verstaan en de onderlinge toenadering kan bevorderd worden, en daartoe biedt zich als van zelf het Maleisch aan. Doch het is mij thans gebleken, dat de Heer VAN DER CHIJS nevens de volkstaal ook het Maleisch in de school wenscht onderwezen te hebben, en alzoo kan ik mij thans geheel met zijn gevoelen vereenigen.

Wanneer de voorstellen van den Inspecteur door de Regering worden aangenomen, dan zal het inlandsch onderwijs eene zeer aanzienlijke vermeerdering van uitgaven vorderen. Trouwens het is tot dusverre nog zeer weinig wat de Regering voor het inlandsch onderwijs ten beste geeft, in vergelijking vooral van de hooge uitgaven, die voor de betrekkelijk geringe europesche bevolking in dit opzigt geschieden. Ik meen, dat alleen het gymnasium Willem III te Bata via omstreeks zooveel kost als het geheele inlandsche onderwijs in de gansche uitgestrektheid van Nederlandsch-indië! En wanneer de verzochte hulponderwijzer voor de Gouvernements lagere school te Koepang zal zijn toegestaan, (volgens het reglement op het lager onderwijs voor Europeanen, art. 15, „wordt, wanneer het getal leerlingen op eene school meer dan 30 bedraagt, de hoofdonderwijzer bijgestaan door één hulponderwijzer, meer dan 70 door twee hulponderwijzers, meer dan 120 door drie hulponderwijzers),” dan zal die ééne hollandsche school hier, met een goede dertig leerlingen, nagenoeg even zoo veel kosten, als thans van gouvernementswege in deze residentie wordt

ten koste gelegd aan een dertigtal inlandsche scholen met een paar duizend leerlingen! Het kan zijn nut hebben op deze vergelijkingen eens te letten. Doch evenzeer op eene andere. Laat mij hier eens mogen doen volgen een gedeelte van een verslag van den toestand van het onderwijs bij de Gouvernements lagere school te Koepang, onder ultimo 1869, door mij geschreven als Secretaris der plaatselijke Commissie van onderwijs:

..... „Tot eene billijke beoordeeling van dien toestand moet in aanmerking worden gebragt de verschillende bestanddeelen, waaruit de school is zamengesteld, naar landaard, taal, omgeving en huiselijke opvoeding.”

Het aantal leerlingen bedroeg ultimo December negen en dertig. (Thans zijn er eenige minder.) Daarvan zijn drie Chinezen; de overige zes en dertig sorteren onder den naam van Europeanen.

Van deze laatsten zijn niet minder dan drie en twintig leerlingen kinderen van ouders, die zich uitsluitend bedienen van de Maleische taal. Van slechts vier leerlingen spreken vaders en moeders beide Hollandsch; van acht alleen de vaders en van één wordt door de ouders Engelsch gesproken.

Uit deze opgaven kan blijken, dat het zuivere nederlandsche element niet ruim te Koepang is vertegenwoordigd.

Verreweg het grootste gedeelte der scholieren hoort buiten de school geen Hollandsch spreken en beweegt zich alleen in eene maleische omgeving. Het aanleeren der hollandsche taal staat derhalve voor de meesten gelijk aan het zich eigen maken eener geheel vreemde taal.

Het twintigjarig bestaan eener hollandsche school te Koepang heeft dan ook, tot dusverre, nog niet vele bruikbare vruchten afgeworpen. Verscheidene leerlingen,

die bij het verlaten der school, tot eene tamelijke hoogte waren gekomen, zijn door gebrek aan gelegenheid tot verdere oefening, later wederom veel verachterd. Onder hen die te Koepang gevestigd en in eene maleische omgeving bleven verkeerren, wat met verreweg de meesten het geval is, wordt naauwelijks een enkele gevonden, die een ook maar dragelijk Hollandsch spreekt."

..... „De geringe vertegenwoordiging van het Nederlandsche element te Koepang stelt alzoo een' grooten hinderpaal in den weg tot het heerschend worden der Nederlandsche taal onder hen, die tot de europesche bevolking worden gerekend. Neemt men hierbij nog in aanmerking, dat de huiselijke opvoeding van vele scholieren van dien aard is, dat zij weinig of geene samenwerking met de school aanbiedt, dan zal men eenigermate kunnen nagaan, dat de taak van den onderwijzer hier moeijelijk is en zijn arbeid dubbele inspanning vereischt.

„In verband met de voorafgegane beschouwingen, zal het wel niet kunnen bevreemden, dat de toestand van het onderwijs hier geenszins kan worden geroemd, dat het integendeel nog op een vrij laag standpunt staat." Enz. enz.

Met genoegen vergezelde ik den Heer VAN DER CHIJS op een gedeelte zijner inspectiereis in de binnenlanden van Timor, en wel bij het bezoek der scholen te Babauw, Oisauw, Oikabiti, Olio en Paritti. Te Oikabiti bestaat geene Gouvernementsschool, maar sedert ruim een jaar kwam daar eene zoogenaamde negerijschool tot stand, dat is eene school, waarvan de onderwijzer uit de bijdragen der bevolking, voornamelijk bestaande in levensmiddelen, zijn onderhoud moet vinden. Oikabiti behoort tot het Timoresche rijkje Amarassie, waarvan Baun de hoofd- en tevens woonplaats is van

den Regent of Radja van dat rijkje. Te Oikabiti woont zijn voornaamste onderregent of Fettor. Terwijl al de overige scholen op Timor in kampongs gevonden worden, waar de bevolking meerendeels of uitsluitend tot den Rottineschen volksstam behoort, bestaan er onder de eigenlijke Timoresche bevolking nog slechts twee scholen, namelijk te Baun en Oikabiti. Te Baun is dat eene Gouvernemensschool.

De onderwijzer te Oikabiti is een jong mensch, die langen tijd bij den zendeling PAPP aan huis is geweest; een Rottinees van afkomst, doch vrij goed bedreven in de Timoresche taal. Bij het schoolonderzoek bleek uit de vorderingen en de vrijmoedigheid der scholieren, dat de jeugdige onderwijzer met ijver en opgewektheid daar zijn werk had verrigt. Hij mogt dan ook het genoeg smaken, dat de Inspecteur hem, ter zijner verdere aanmoediging, van zijne goedkeuring en tevredenheid deed blijken. Ook was de Inspecteur voornemens voor te stellen om de school te Oikabiti onder de Gouvernemensscholen op te nemen en daardoor den onderwijzer een ruimer en zekerder inkomen dan thans te doen erlangen. Dewijl er echter ligtelijk nog een paar jaren kunnen verlopen, alvorens op dat voorstel de magtiging des Konings kon verkregen worden, heb ik den onderwijzer inmiddels eene tegemoetkoming van f 5 's maands uit het zendingsfondsje te Koepang toegelegd.

Op de bovengenoemde plaatsen werd niet langer verwijld, dan tot het onderzoek der scholen vereischt werd. Na het schoolbezoek te Paritti moest ik echter het gezelschap van mijn' kundigen en onderhoudenden reisge-
noot missen, dewijl ik hier voor kerkelijke bezigheden een paar dagen langer moest vertoeven.

Kerkelijk dienstwerk te Paritti.

Zaterdag den 17^{den} Junij had ik des morgens de schoolinspectie bijgewoond; 's middags deed ik onderzoek naar de kennis en gezondheid van vijftien personen, die tot lidmaten wenschten te worden aangenomen en 'savonds geschiedde een gelijk onderzoek van zes volwassenen uit de heidenen, die tot de gemeente wenschten toe te treden. Onder deze laatsten bevond zich een jeugdig Chinees, te Paritti geboren en gevestigd, een gewezen leerling van de school aldaar. Op den volgenden morgen had de bevestiging der nieuwe lidmaten plaats, benevens de doopsbediening aan de zes volwassenen uit de heidenen en aan negen kinderen. Des namiddags werd het heilige avondmaal gevierd en den volgenden dag zegende ik een paar huwelijken in, en bezocht nog eenige Christenen aan hunne woningen.

Talrijk was de opkomst tot de godsdienstoefening des Zondags morgens van den 18^{den} Junij. Toen ik mij ten 9 ure uit de woning, waar ik mijn verblijf had, naar het nabij gelegene kerkgebouw wilde begeven, werd mijne opmerkzaamheid getrokken door eene ongewone verdonkering van de lucht. Eerst dacht ik, dat de hemel, die anders in dezen tijd des jaars gewoonlijk strak en helder staat, zoo als ik dat ook dien zelfden morgen nog had waargenomen, zich bewolkt had, doch een blik naar boven overtuigde mij van het tegendeel. Het licht der zon was nogtans blijkbaar aan het tanen en verspreidde een' eigenaardigen, geelachtigen tint over de voorwerpen, die het bestraalde. Wat ik thans vermoedde, werd mij, bij het buitentreden uit de woning, door een' blik naar de zon terstond bevestigd. Er had op dien stond eene zonsverduistering plaats, die ook in den almanak als eene

ringvormige en in deze streken zichtbare, stond aangeteekend, maar waarop ik niet had gelet. De vermindering van het zonlicht was sterk genoeg, om vooral in het kerkgebouw, dat toch al wegens lage verdieping en kleine ramen, geen licht te over had, zich hinderlijk te doen gevoelen. Ik maakte nu van deze gelegenheid gebruik, om als inleiding tot onze godsdienstoefening te spreken volgens Jak. 1: 17, over den Vader der lichten, bij wien geene verandering is noch schaduw van omkeering. Ik gaf eene eenvoudige verklaring van de oorzaak, waardoor eene zonsverduistering ontstaat, en bracht toen het beeld op godsdienstig gebied over. God is een Licht, een Zon, die in onze harten wil schijnen, om daar leven en heil en blijdschap te wekken. Even als de zon zelve, die eene bron van licht is, niet verduistert, zoo is God een licht waarin geen duisternis is, en die zijn licht van ons niet wil terughouden of verbergen. Maar gelijk de maan, die als een donker ligchaam juist op dezen stond zich tusschen de aarde en de zon inschuift, en het licht van deze voor de aarde onderschept en belemmert, zoo plaatst zich ook de zonde als een donker ligchaam tusschen God en ons, en verduistert ons het licht van Gods vriendelijk aangezicht, waardoor het donker en treurig wordt in ons gemoed. Blijft die belemmering bestaan, dan blijven wij in de duisternis. Zou echter de verduistering der zon voorbijgaan, de belemmering van haar licht weldra wijken, en zij in haren vollen glans ons wederom bestralen: Gods groote genade wil ook de belemmering tusschen Hem en ons wegnemen, en door de magt zijner liefde, in Zijnen Zoon ons geopenbaard, weder licht en leven doen stralen in onze door de zonde verduisterde harten. Want Hij toch, die gezegd heeft, dat het licht zou schijnen uit de duisternis, wil

in onze harten schijnen, om te verlichten met de kennis zijner heerlijkheid in het aangezicht van CHRISTUS, die het beeld Gods is en het afschijnsel zijner heerlijkheid.

Na afdoening mijner bezigheden te Paritti keerde ik naar Koepang terug. Daar Paritti aan de overzijde der baai van Koepang is gelegen, kan men die reis zoowel over land als over zee doen. Voor het reizen te land bestaat hier geen ander middel dan te voet of te paard. Ik voor mij zit liever te paard, dan in een dobberend schuitje op zee. Ik was echter thans verplicht over zee te gaan. Afhankelijk van het getij kon ik eerst des nachts ten 11 ure vertrekken. Het schuitje was zoo klein, dat ik mij niet kon neerleggen, en genoodzaakt was al den tijd op het smalle bankje te blijven zitten. De zee was gelukkig nog al kalm, en na zeven uren roeijens, bereikten wij Koepang. Aangenaam vond ik die reis niet, want zeven uren 's nachts op zee slapeloos door te brengen in een open schuitje, waarin men zich nauwelijks bewegen kan, heeft weinig behagelijks. Evenwel aan dergelijke reisonaangenaamheden wordt men in Indië, met name op de buitenposten, van lieverlede gewoon, en zij hebben, wanneer men een gezond ligchaam heeft, ook niet veel te beteekenen.

Ontmoeting met eenige Rooms-katholieke inlanders te Koepang.

Het is bekend, dat volgens eene overeenkomst met Portugal, die in 1859 door een traktaat bekrachtigd werd, het noord-oostelijk gedeelte van het eiland Flores aan Nederland is afgestaan, en thans onder de residentie Timor behoort. Tijdens het Portugeesche bestuur is een deel der heidensche bevolking door den doop tot het

Christendom gebracht, ofschoon daarbij van onderwijs weinig of geen werk is gemaakt. Bij de overname van Portugal bedroeg het getal der gedoopten omstreeks zes of zeven duizend. Van de zijde van genoemd rijk werd de voorwaarde bedongen, dat in de godsdienstige behoeften dier roomsch-katholieke Christenen voortaan van wege het Nederlandsche gouvernement zou worden voorzien. Tot dusverre was dit van wege het Portugesche gouvernement op zeer goedkoope wijze geschied. Een schraal bezoldigd priester van Goa, een kleurling, soms ook een inlander van hier, in Goa of Portugal opgeleid, was er veelal met de kerkdienst belast, of bij gebreke van dien, kwam soms een priester van Deli tot een kerkelijk bezcek over. De roomsch-katholieke kerk in Nederland kan geen reden hebben om zich te beklagen over de wijze, waarop door ons Gouvernement in de godsdienstige behoeften der christen inlanders van Larantoea en Adonare wordt voorzien. Thans zijn er niet minder dan drie pastoors te Larantoea geplaatst, die allen tot dezelfde kategorie behooren en van het Gouvernement dezelfde inkomsten genieten, als de roomsch-katholieke geestelijken bij de europesche gemeenten in Nederlandsch-indië zijn toegewezen. Men vergelijkte daar eens mede, wat er van wege het Gouvernement wordt gedaan voor de godsdienstige behoeften van de 25 of 30,000 inlandsche Christenen van de Sangi- en Talaar-eilanden, en stelle dan de vraag, of de Protestantsche kerk dienaangaande dezelfde reden tot tevredenheid kan hebben?

Werd het onderwijs der inlandsche Christenen op Flores door de Portugezen genoegzaam geheel verwaarloosd, de tegenwoordige geestelijken trachten daarin verbetering te brengen, en het mag verwacht worden, dat onder hunne

leiding langzamerhand een gunstiger toestand zich zal ontwikkelen.

Ook in het nederlandsche gedeelte van midden-Timor, aan de grenzen van de portugese bezitting, worden eenige roomsche christen inlanders gevonden. Enkele van die Christenen vestigen zich soms te Koepang voor korter of langer tijd. Zoo kwam men mij dezer dagen vragen, of een roomsche, inlandsche Christen, thans te Koepang woonachtig, zich in het huwelijk mogt begeven met een inlandsch christen meisje in deze gemeente, om wier hand hij aanzoek had gedaan. De ouders van het meisje meenden, dat er wegens verschil in geloofsbelijdenis, tegen die verbindtenis bedenkingen konden bestaan. Ik gaf hun te kennen, dat daartegen van mijne zijde geen bezwaar bestond, en, dewijl het huwelijk van inlandsche Christenen hier tot dus verre geheel zuiver kerkelijk is, dat ik ook bereid was dat huwelijk te bevestigen.

Dit brengt mij in herinnering eene vroegere ontmoeting met een' roomschen inlander van Larantoea. Deze had eenigen tijd te Koepang doorgebracht en hier van eenen inlandschen Christen lezen geleerd. Hij kwam tot mij met verzoek hem een maleisch Nieuw-testament te verkoopen. Aan dit verzoek werd gereedelijk voldaan; doch ik vroeg hem, of hij, als roomsch, er wel in lezen mogt. „Och ja wel,” luidde het naïve antwoord, „daar is eigenlijk ook zoo groot verschil niet tusschen uw geloof en het onze, wij hebben er alleen maar wat meer complimenten bij.” Het woord „compliment” in de beteekenis van „veel omslag” wordt ook in het Maleisch van hier, als menig ander uit het Hollandsch overgenomen woord, meermalen gebruikt. B. v. „dia bekin banjakh compliment” d. i. „hij maakt te veel omslag.”

Sedert een paar weken bevinden zich te Koepang de Radja van Larantoeika Dom CASPAR en zijne beide Fectors, of, zoo als ze daar genoemd worden, kapiteins, FRANCISCUS en DOMINGO. In de portugesche bezittingen is men gewoon de hoofden der inlandsche bevolkingen aan een' militairen rang te assimileren. Zoo heeft of had Dom CASPAR den rang van kolonel. Als een blijk van onderscheiding heeft deze Radja van den bisschop te Batavia een gouden horlogie ten geschenke ontvangen.

De Radja heeft in zijne jeugd schoolonderwijs genoten te Deli en spreekt de portugesche taal. Noch hij, noch zijne beide kapiteins waren immer te Koepang geweest en brachten thans voor het eerst een bezoek aan de hoofdplaats der nederlandsche residentie. Veel is hun hier nieuw, en met belangstelling nemen zij kennis van hetgeen hun tot dusverre vreemd was. Zondag den 16 Julij j.l. woonden zij ook onze openbare godsdienstoefening bij, ten einde eens te zien, hoe dit in eene Protestantsche kerk toegaat. Ik sprak over de woorden Joh. 1: 14 „Het woord is vleesch geworden en heeft onder ons gewoond, vol van genade en waarheid.” Den volgenden dag bracht ik een bezoek aan den Radja en zijne beide kapiteins. Al spoedig kwam het gesprek op godsdienstig gebied. Men had mij in de kerk goed verstaan, en de Radja, dien zekere hoffelijkheid eigen is, meende dat wat ik gezegd had over de openbaring van genade en waarheid in de geheele verschijning, het leven, spreken, handelen van den mensch geworden Zoon van God, overeenstemde met de roomsche leer. Nu is het zeker waar, dat ook ieder geloovig Protestant gaarne zal kunnen instemmen met de woorden van den aartsbisschop van Mechelen, die ik dezer dagen las (Mgr. DECHAMPS aan P. GRATRY, Holl. vert. blz. 6) „De vleeschwording

van het woord tot redding der wereld is de grondwaarheid van het Christendom." Jammer maar dat op dit fundament zoo veel hout, hooi en stoppelen gebouwd wordt, wat de vuurproef niet kan doorstaan!

De kapitein FRANCISCUS vroeg mij, waarom wij MARIA niet vereerden en aan geen „api pentjoetji” (vagevuur) geloofden. Het kon hier geenszins mijne bedoeling zijn om de roomsche gevoelens op deze punten te bestrijden. Ik verblijd mij, als ik in de hoofdzaken de gemeenschap des zelfden christelijken geloofs bij den roomschen medechristen mag opmerken, en nimmer zal ik opzettelijk door bestrijding of wederlegging proseliten uit hen trachten te maken, ofschoon ik ook een' overgang, uit eigen overtuiging gewerkt, niet zou tegengaan. Ik gaf FRANCISCUS dan te kennen, dat wij Protestanten ook MARIA als de gezegende onder de vrouwen eerden, maar haar niet aanbaden, en evenmin een „api pentjoeti” aannamen, om reden wij ons eenvoudig hielden aan de leer van JEZUS en zijne apostelen in het Nieuwe-testament vervat, waariu van deze zaken niet gesproken werd. Dom CASPAR meende ook, dat wat het vagevuur aangaat, dit niet van zoo overwegend gewigt was te achten, daar in den grond der zaak vagevuur en hemel, om zoo te zeggen, één waren. Men kan toch niet uit het vagevuur naar de hel gaan, en het eerste was dus eene plaats van overgang tot den hemel. Maar eene hoofdzaak van verschil bestond toch in de „sacramento”. Ik sprak toen over het verschil in de avondmaalsleer, maar zoo, dat ik daarbij wederom vooral op de overeenstemming wees in de beteekenis, met betrekking tot de hooge waarde van het lijden en sterven des Verlossers te onzer verzoening met God. Ten slotte besprak ik nog met hem de woorden van den Heer tot de Samaritaansche vrouw, naar aanlei-

ding van hare vraag over de ware plaats der aanbidding, hetgeen van zelf tot de opmerking leidde, dat noch de roomsche noch de protestantsche kerkvormen ons kunnen zalig maken, maar alleen die aanbidding, hetzij roomsch hetzij protestantsch, in geest en waarheid, in hart en leven, die de Vader begeert en Hem alleen welgevallig kan zijn. Daaraan gaven ook zij hunne toestemming.

Naar ik verneem, wil de roomsche missie op Flores hare werkzaamheden uitbreiden, en zijn er nu ook een drietal geestelijke zusters te wachten, die zich met het onderwijs van het vrouwelijk geslacht zullen belasten. Van heeler harte wensch ik, dat de roomsche missie der christelijke en heidensche bevolking van Flores en Adonare ten rijken zegen blijke te zijn. Er is, ook zelfs in deze residentie, plaats genoeg voor de roomsche en protestantsche zending, zonder gevaar van botsing.

Statistieke opgaven aangaande de inlandsche Christenen op de eilanden Timor, Rotti en Savoe onder ultimo 1870.

GEMEENTEN.	Zielent.	Lidmat.	Gedoopten in 1870.		Totaal.	Huwelijken ingezegend.
			Kinder.	Volwass.		
Koepang	550 ^a	156	22	18 ^b	40	13 paren.
Oisappa	209	30	6		6	—
Babauw en omstreken..	1097	151	38	6 ^b	44	9
Paritti	209	41	14	4 ^b	18	4
Eiland Rotti	6845	?	342	715 ^b	1057	39
Eiland Savoe	105		46	59	105	
Elders verstrooid	150	?	—	—	—	—
	9165	378	468	802	1270	65 paren.

^a Hiervan behooren 140 tot de europesche bevolking.

^b Overgang van Heidenen tot het Christendom.

KOEPANG, 26 Julij 1871.

W. M. DONSELAE.